

**PASSUTH KRISZTINA: AVANTGARDE
KAPCSOLATOK PRÁGÁTÓL
BUKARESTIG 1907-1930**

A modern képzőművészet történetében az avantgarde az első olyan mozgalom, melynek jónéhány alkotását a laikus ember nem, vagy csak nehezen tudja értelmezni, a klasszikus esztétikai értékeket keresve sokszor értetlenül állunk egy-egy festmény, vagy szobor előtt, elgondolkodva lehetséges értelmezésükön. Passuth Krisztina könyve éppen e korszaknak, a 20. század első évtizedeinek képzőművészetét elemzi lenyűgöző gazdagságú könyvében. Őt, időrendet követő fejezetben keresztül mutatja be a közép-európai térség (Prága, Budapest, Bécs, Varsó, Krakkó, Bukarest, Zágráb, Trieszt) avantgarde mozgalmait, a legfontosabb szervezőegységéseket és az általuk szerkesztett folyóiratokat. (Melyeknek legtöbbször művészi igényű tipográfiája volt.) Persze mindemellett részletes elemzéseken keresztül ismerhetjük meg maguknak a képzőművészeknek az életútját, és legfontosabb alkotásaikat, melyeket fekete-fehér és színes reprodukciókkal illusztrál a szerzőnő. A végtelen mennyiségű adatot felsorakoztató fejezeteket minden esetben rövid összefoglalások zárják, melyek az áttekintést segítik elő. A gondosan behatárolt tér- és időkereteket következetesen nem lépi át Passuth Krisztina, így az orosz és a nyugat-európai avantgarde mozgalmakról csak annyiban ejt szót, amennyiben hatottak a vizsgált terület alkotóira.

Köztudomású, hogy az avantgarde mozgalmaknak jelentős művészetelméleti és társadalmi mondanivalójuk is volt, melyeket manifesztumokban fogalmaztak meg. Ezekből olvashatunk az elemzés után bőséges válogatást — minden tárgyalt nemzet szerzőitől külön-külön —, s így közvetlenül ismerkedhetünk meg egy olyan eszmei háttérrel, mely néhány esetben többet árul el az avantgarde-ről, mint maguk az alkotások. A könyvet a kötetben szereplő, egyáltalán nem közismert művészek rövid életrajzainak sora, majd válogatott bibliográfia zárja.

Az új művészettörténeti szakkönyv részlet-témát dolgoz fel, csak egy szűk szeletét az avantgarde mozgalmak történetének. Mégis a rendkívül gazdag anyag az egész európai avantgarde értőbb ismeretéhez járul hozzá. (Balassi Kiadó, 1998)

NÓGRÁDI CECÍLIA

**SZOLNOKY ERZSÉBET: PÁTER
BANGHA BÉLA A KATOLIKUS SAJTÓ
SZOLGÁLATÁBAN**

Bangha Béla a katolikus megújulás egyik legjelentősebb alakja, mintegy Prohászka „kiegészítője” volt. Prohászka dinamikus, alkotó keresztény eszméit ő is saját meggyőződésének vallotta, de kora, a sajtó tudatformáló szerepe arra is megtanította, hogy a katolikus gondolkodás csak akkor formálhatja a társadalmat, ha a hívők megismerhetik, olvashatják, elgondolkodhatnak rajta, ha kialakulhat a túlerőben lévő liberális sajtó ellensúlya. Valljuk meg, bizonyos vonatkozásban ma is időszerű az a közéletiség, amelyet Bangha páter képviselt. Ezért örömmel nyugtázhathatunk minden olyan írást, amely emlékét és művét idézi. Szolnoky Erzsébet tömör pályarajza ráadásul a mai befogadói tudat alapján közelít hősehöz, még inkább kiemelve életműve fontos voltát. A Központi Sajtó Vállalat megteremtése, a Nemzeti Újság és az Új Nemzedék alapítása a keresztény öntudat kiemelkedő formálójává tette, hozzá hasonló dinamikus szervezőkben ma sem bővelkedünk.

A rövid életrajzot a páter publicisztikai tevékenységének bemutatása és elemzése növeli. Ez az a területe működésének, amely talán a leginkább megmozgatta kora katolikus közvéleményét, jóllehet nem mentes bizonyos ellentmondásoktól sem. A diadalmas egyházért küzdő Bangha Béla olykor azokon a területeken is ellenfeleket látott, ahol önmagukkal, gyengéseikkel küzdő katolikusok voltak. A Magyar Kultúrát, s az általa körülbelül 1930-ig képviselt szellemiséget ezért is oly nehéz a hazai kultúra fejlődési folyamatába integrálni. Fogas kérdés értelmezni a páter egyik-másik írásának tagadhatatlan antiszemita felhangjait is, mint ahogy a gyászos emlékü zsidótörvényekkel kapcsolatban elfoglalt álláspontja sem volt egyértelmű (érdeemes elolvasni Sík Sándor naplójegyzeteit a *Százgyökerű szívben!*) Természetesen ekkora terjedelmű könyvben nehéz lett volna ezekkel a problémákkal számot vetni, felvetésükre azonban lett volna nagyobb lehetőség. Gazdag és árnyalt képet kapunk viszont Bangha lelkeségéről, s arról a törekvésről, hogy a világot — az ő szavaival — Krisztusnak hódítsa meg.

Hogy Krisztusnak hódítsunk-e vagy megnyerjük-e a lelkeket az evangélium szellemi-